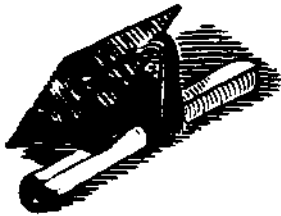

Донецький обласний інститут післядипломної педагогічної освіти
Донецький національний університет

НАУКОВА СКАРБНИЦЯ ОСВІТИ ДОНЕЧЧИНИ

№ 4 (17) '2013

Науково-методичний журнал

Електронна версія журналу ipro.dn.ua/naukova-skarbnicja-osviti-donechhini

Донецьк

2013

Наукова скарбниця освіти Донеччини

Науково-методичний журнал. Виходить 4 рази на рік.

Свідоцтво про державну реєстрацію друкованого засобу масової інформації

Міністерства юстиції України: серія КВ № 14007-2978 ПР від 11.04.2008 р.

Внесено до нового переліку фахових видань ВАК України.

Постанова президії ВАК України від 8 липня 2009 р. № 1 – 05/3

Засновники: Донецький обласний інститут післядипломної педагогічної освіти,
Донецький національний університет.

Рекомендовано Вченою радою ДовоблППО, протокол № 3 від 7 жовтня 2013 року

Мова видання: українська, російська, англійська.

Видавець: *Донецький обласний інститут післядипломної педагогічної освіти.*

РЕДАКЦІЙНА КОЛЕГІЯ:

Головний редактор:

Алфімов В.М., доктор педагогічних наук, професор

Заступник головного редактора:

Чернишов О.І., кандидат педагогічних наук, доцент

Відповідальний секретар:

Волобуєва Т.Б., кандидат педагогічних наук, доцент

Члени редакційної колегії:

Адамов Б.І., доктор економічних наук, професор

Гавриш Н.В., доктор педагогічних наук, професор

Загнітко А.П., доктор філологічних наук, професор

Кучерявий О.Г., доктор педагогічних наук, професор

Лосєва Н.М., доктор педагогічних наук, професор

Плотніков П.В., доктор педагогічних наук, професор

Пометун О.І., доктор педагогічних наук, професор

Скафа О.І., доктор педагогічних наук, професор

Сипченко В.І., кандидат педагогічних наук, професор

Соф'янич Е.М., кандидат педагогічних наук, доцент,

член-кореспондент АПН України

Соловійов Ю.І., кандидат історичних наук, доцент

Чернікова Л.Г., доцент

Шпак О.Т., доктор педагогічних наук, професор

СКЛАД РЕДАКЦІЇ:

Бочаров С.В., кандидат історичних наук, доцент

Василькова О.І., кандидат психологічних наук, доцент

Євєєва М.Г., кандидат філологічних наук

Зарицька В.Г., кандидат філологічних наук, доцент

Макаренко С.І., кандидат педагогічних наук

Мельникова Л.В., учитель-методист

Пастухова Н.Л., кандидат біологічних наук, доцент

Родигіна І.В., кандидат педагогічних наук, доцент

Сидоренко В.В., кандидат філологічних наук

Федченко Л.Я., кандидат педагогічних наук, доцент

Харахоріна Т.О., учитель-методист

Чернишева Р.І., кандидат хімічних наук, доцент

ЗМІСТ

ОСВІТА В ЧАСІ І ПРОСТОРИ

Лодатко Є.О., Татариню С.Й. Плотников П.В., Чорний В.В., Куракіна І.І.	Діяльність земських установ із розвитку народної освіти Бахмутського повіту наприкінці XIX – початку XX століття.....	6
Жаданова О.М.	Про секрет педагогічного феномену Віктора Федоровича Шаталова.....	13
	Історіографія дослідження розвитку ідей духовно-морального виховання у вітчизняній педагогічній думці (середина XIX – початок XXI століття).....	17

ОСВІТА ТРЕТЬОГО ТИСЯЧОЛІТТЯ

Алексєєв О.М.	Програмні засоби для дистанційного навчання студентів інженерних спеціальностей.....	21
Мінасян Н.Г.	Використання інформаційно-комунікаційних технологій на уроках зарубіжної художньої культури як засіб формування художньо-естетичного досвіду старшокласника.....	24
Бондаренко В.В., Жук І.Д., Шацьких Е.О.	Визначаємо шляхи до успіху: від дитячого садка до навчання у школі (мережева взаємодія освітніх закладів).....	27

ОСВІТНІ ТЕХНОЛОГІЇ

Хом'як І.М.	Мовленнєва вправність – визначальний складник комунікативної компетентності викладача.....	32
Сидоренко В.В.	Кваліметричний аналіз об'єктів розвитку педагогічної майстерності вчителя української мови і літератури: критерії, макропараметри і рівні їх оцінювання.....	35
Жданова-Неділько О.Г.	Дидактична майстерність учителя в контексті його педагогічної майстерності.....	43
Кучерявий А.О.	Оцінні критерії діяльності деканату як суб'єкта управління самостійною роботою майбутніх юристів.....	46
Сунцов О.М.	Формула для оцінки індивідуальних особливостей учнів під час засвоєння ними нового матеріалу.....	50
Мельникова Л.В.	Концепція нового підручника з російської мови у лінгводидактичній спадщині І.П. Гудзик.....	52
Горохова Т.О.	Характеристика основних компонентів граматичної компетенції студента-філолога.....	56
Кришталь А.О.	Сутність проектної технології у контексті підготовки майбутніх фахівців з пожежної безпеки.....	60

ОСВІТНІЙ МЕНЕДЖМЕНТ

Чернишов О.І., Волобуєва Т.Б. Пасечнікова Л.П. Мартинець Л.А.	Управлінський вектор експериментальної роботи навчального закладу.....	64
	Маркетинговий підхід у перелідованні кадрів.....	70
	Морально-духовні якості сучасного керівника освіти.....	73
Жидких Т.М.	Експериментальна модель підготовки колективу навчального комплексу «коледж-академія» до впровадження організаційно-педагогічних умов управління комплексом.....	76

ПСИХОЛОГІЯ: ТЕОРІЯ І ПРАКТИКА

Кожевников В.М.	Вивчення курсу «Методика викладання психології».....	82
Омельчук С.А.	Дослідницька компетентність учня в системі навчання української мови в основній школі.....	85
Денисовець Т.М.	Особливості попередження та корекція наслідків гіподинамії у дітей шкільного віку.....	90

ПЕРСПЕКТИВНИЙ ДОСВІД

Требубенко О.М.	Використання технології групового навчання у процесі професійної підготовки фахівців-географів.....	94
Бондаренко В.В.	Формування організаційних компетентностей майбутніх фахівців з фізичної культури.....	98
Пустинникова І.М., Зуйкова З.Г.	Розвиток словникового запасу шляхом складання монофонів.....	103
Слюсар Т.А.	Використання нетрадиційних технологій навчання при викладанні дисципліни «Основи валеології».....	106
Столяр З.В.	Особливості формування мовної особистості майбутнього педагога-словесника.....	110

ОСВІТА БЕЗ КОРДОНІВ

Загороднова В.Ф.	Шкільне навчання української мови представників національних спільнот як процес формування готовності до міжетнічної комунікації.....	113
Алфімов Д.В.	Досвід виховання лідерських якостей особистості в Україні та за кордоном.....	119
Ябурова О.В.	Міжкультурна комунікація українських та іноземних студентів та засоби діагностики її ефективності.....	123
Інформація для авторів.....		127

ПЕРСПЕКТИВНИЙ ДОСВІД

ТРЕГУБЕНКО О.М.,

професор кафедри географії

Луганського національного університету

ім. Тараса Шевченка, доктор педагогічних наук

УДК 378.011.3 – 051:91

ВИКОРИСТАННЯ ТЕХНОЛОГІЇ ГРУПОВОГО НАВЧАННЯ У ПРОЦЕСІ ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ ФАХІВЦІВ-ГЕОГРАФІВ

У статті обґрунтовано необхідність використання технології групового навчання в процесі професійної підготовки фахівців-географів, визначено її місце в системі сучасних засобів навчання географії та призначення її дидактичних функцій. Виявлено основні етапи організації групової роботи майбутніх фахівців-географів. Проаналізовано основні підходи до поділу на групи та пов'язані з ними проблеми. З'ясовано структуру й особливості організації групової діяльності. Висвітлено групову роботу як засіб формування самостійності студентів. Розкрито методи організації групової діяльності, які доцільно використовувати під час професійної підготовки фахівців-географів.

Ключові слова: технологія групового навчання, підготовка фахівців-географів.

В статті обґрунтовано необхідність використання технології групового навчання в процесі професійної підготовки фахівців-географів, визначено її місце в системі сучасних засобів навчання географії та призначення її дидактичних функцій. Виявлено основні етапи організації групової роботи майбутніх фахівців-географів. Проаналізовано основні підходи до поділу на групи та пов'язані з ними проблеми. З'ясовано структуру й особливості організації групової діяльності. Висвітлено групову роботу як засіб формування самостійності студентів. Розкрито методи організації групової діяльності, які доцільно використовувати під час професійної підготовки фахівців-географів.

Ключевые слова: технология группового обучения, подготовка специалистов-географов.

In the article necessity of the group education at the process of the professional preparation specialists in Geography has been substantiated. The site and purpose of its didactic functions have been determined in the system of the modern means of the education of Geography. The main stages of the organizing future specialists' group work have been picked out. The main approaches to the division on groups and all problems constrained with it have been analyzed. The structure and peculiarities of the group activity's organizing have been clarified. The group work has been illuminated as way of the forming students' independence. The methods of organizing of the group activity at the process of the professional preparation specialists in Geography have been exposed.

Key words: technologies of the group education, professional preparation specialists in Geography.

Постановка проблеми. Одним із найактуальніших завдань вищої географічної освіти є вдосконалення форм і методів самостійної роботи студентів. На новому етапі розвитку суспільства прояв самостійності виступає не тільки як вимога сьогодення, але й як нагальна потреба кожної людини, що зростає в міру розширення можливостей вибору життєвих орієнтирів. Традиційне викладання, яке орієнтоване виключно на безпристрасний інформаційно-словесний спосіб передачі знань та їх пасивне відтворення, не може вирішити завдання розвитку діяльних, цілеспрямованих, здатних творчо перетворювати свій досвід членів суспільства. В якості альтернативи традиційному викладанню виступають сучасні педагогічні технології, зокрема групове навчання, яке здатне оптимізувати навчальний процес, зробивши його більш ефективним і особистісно спрямованим.

Аналіз актуальних досліджень.

Різномасштабні проблеми підготовки майбутніх фахівців-географів розкрито в працях С. Коберніка, В. Корнєєва, В. Обозного, О. Скуратовича, О. Тімець, О. Топузова та інших.

Мета цієї статті – обґрунтувати необхідність використання технології групового навчання в процесі професійної підготовки майбутніх фахівців-географів, висвітлити основні етапи, особливості, методи організації групової роботи.

Виклад основного матеріалу. Технологія групового навчання полягає в розподілі студентів на групи й організації групового спілкування для вирішення конкретних навчальних завдань під керівництвом викладача або студента.

Розглянемо основні етапи організації групової роботи. Першим етапом виступає розподіл студентів на групи. Найбільш оптимальною чисельністю групи є 5-6 осіб. Існують різні підходи до поділу на групи:

а. Рівнорівневі групи. При цьому підході

студенти групуються: з урахуванням рівня навчально-пізнавальної діяльності (завдання для кожної групи пропонуються відповідного рівня) або за способом мислення: наприклад, студенти зі стандартним мисленням та з творчими здібностями (завдання у цьому випадку формулюються з урахуванням особливостей розумової діяльності студентів). Такий розподіл, з одного боку, надає можливість студентам з однаковим рівнем підготовки й схожим темпом засвоєння навчального матеріалу, займаючись в одній групі, отримати очікувані навчальні досягнення в більш комфортній для них атмосфері. З іншого боку, диференціювання майбутніх фахівців на „слабких і сильних” знижує мотивацію та самооцінку студентів з низькими показниками навчальних досягнень, що згубно впливає на ефективність навчального процесу.

б. Змішані групи. При цьому підході поділу на групи для кожної з них пропонуються завдання одного рівня. Переваги таких груп полягають у тому, що активне спілкування у процесі спільного виконання різнорівневих навчальних завдань надає можливість різним студентам виступити в ролі організатора роботи, консультанта, а також перевірити, закріпити й поглибити свої знання.

Різновидом групової роботи є робота студентів у парах. Вона може використовуватися викладачем на різних етапах навчального процесу – засвоєнні нового матеріалу, закріпленні спеціальних умінь, узагальненні й систематизації отриманих ЗУН. Спільне опрацювання навчального матеріалу надає студентам можливість самовизначитися щодо плану та шляхів виконання навчального завдання, виробити спільну точку зору на вирішення поставленої проблеми. Під час інтенсивного спілкування (за умови оптимального підбору викладачем пар студентів) підвищується пізнавальна активність і мотивація майбутніх фахівців, зростає глибина розуміння матеріалу, відбувається відбір найбільш адекватних завданню розумових дій і, що не менш важливо, здійснюється розвиток комунікативних здібностей (здатність чітко й лаконічно висловлювати свої думки, знаходити порозуміння щодо способів дій, вирішувати спірні питання за допомогою аргументів).

Другим етапом організації групової роботи виступає розподіл завдань за групами. На цьому етапі відбувається постановка групового завдання для кожної групи, інструктування студентів щодо послідовності роботи з їх виконання. Завдання для самостійної групової роботи студентів можуть передбачати три рівні інтелектуальної активності: репродуктивний, що вимагає відтворення знань з метою їх застосування для

виконання стандартних завдань; евристичний, що потребує від студентів пошуку нового підходу до рішення конструктивних завдань; творчий, що характеризується креативним підходом до їх вирішення нестандартних, проблемних завдань.

Наступним етапом організації групової роботи є виконання кожною групою навчального завдання під керівництвом викладача або студента (керівника групи, консультанта, асистента тощо). Керівники груп підбираються з урахуванням рівня обізнаності з фахових дисциплін та сумісності з іншими членами групи. Завдання мають бути спрямовані на формування певних компонентів змісту географічної освіти й реалізацію навчальних можливостей кожного студента. На цьому етапі члени групи:

- обговорюють хід та результати роботи, формулюють питання для майбутнього обговорення, висувають гіпотези з вирішення проблеми;

- обмінюються ідеями, власним досвідом, здійснюють пошук інформації в різних джерелах знань;

- виявляють і обговорюють розбіжності й розходження в думках;

- при необхідності звертаються за порадою до викладача або консультанта групи;

- обирають варіант вирішення завдання.

Потім відбувається підведення підсумків роботи та презентація результатів виконання навчального завдання. На цьому етапі студенти:

- перевіряють обраний варіант вирішення завдання (доповнюють, уточнюють, корегують);

- формулюють висновки;

- ураховують й оцінюють індивідуальний внесок кожного члена групи до виконання навчального завдання (залежно від змісту й характеру роботи);

- представляють результати виконання;

- відповідають на питання студентів -- представників інших груп або викладача, за необхідності корегують отримані результати.

Останнім етапом організації групової роботи виступає загальний висновок викладача щодо роботи та досягнень кожної групи. Викладач, який протягом групової роботи спостерігає за ходом навчальної діяльності, за необхідності консультує студентів, контролює й регулює хід і порядок роботи в групах, на цьому етапі аналізує й оцінює роботу кожної групи, відзначає позитивні й негативні моменти, акцентує увагу на причинах прорахунків студентів. Викладач має чітко відстежувати й аналізувати діяльність кожного студента, бо підсумкове оцінювання студентів має відбуватися з урахуванням загального балу групи й індивідуальних досягнень кожного її члена.

Групова робота повинна організовуватися

таким чином, щоб з часом ступінь самостійності студентів зростала, а частка консультативної допомоги викладача поступово знижувалася. З цією метою доцільно використовувати картки-інформатори, опорні схеми, описи прийомів роботи (алгоритмів дій) з виконання певних завдань.

Для організації групової роботи викладач може скористатися наступними методами навчання:

✓ Метод взаємних завдань полягає в тому, що на занятті майбутні фахівці-географи виконують завдання, придумані студентами цієї ж групи. Завдання можуть бути підготовлені як на самому практичному або лабораторному занятті, так і вдома й бути частиною випереджаючого завдання для самостійного опрацювання. Використання викладачем цього методу, з одного боку, допомагає йому організувати взаємодію між студентами, забезпечити їх включення у творчу діяльність, з іншого – перевірити якість самостійного опрацювання.

✓ Метод взаємної перевірки досягає максимальної ефективності під час організації парної роботи студентів. Полягає в перевірці студентами правильності виконання навчального завдання відповідно до представлених викладачем зразків. Перевірятися можуть окремі вправи, завдання для самопідготовки. Метод взаємної перевірки дозволяє студентам оволодіти навичками спільної діяльності, підвищити пізнавальний інтерес до вивчення фахових та методичних дисциплін.

✓ Метод спільного знаходження кращого рішення навчального завдання полягає в проведенні його спільного обговорення. Метою обговорення є знаходження кращих чи просто інших варіантів виконання навчального завдання та формулювання отриманого рішення. Завдання повинно бути конструктивного або проблемного характеру. Використання цього методу сприяє якнайшвидшому розвитку взаємодії студентів, яка забезпечує обмін способами дії для отримання сукупного продукту – рішення навчальної проблеми.

✓ Метод рецензування виконання роботи іншою групою спрямований на організацію спілкування, обміну думками студентів у групі, завдяки яким молодь повинна прийти до взаєморозуміння й сформулювати адекватні, виконаному іншою групою навчальному завданню, висновки щодо правильності отриманого ними рішення й вибору відповідних способів дії.

✓ Метод групового опитування проводиться для повторення й закріплення матеріалу після завершення певного розділу програми. Під час опитування викладач або студент-консультант

відповідно до переліку питань запитує кожного члена групи. При цьому відповіді студента коментують, доповнюють, корегують і спільно оцінюють усі члени групи. Перелік питань до такого заняття складає викладач. Метод групового опитування сприяє взаємному збагаченню, корекції ЗУН студентів у групі, активізує навчально-пізнавальні процес.

✓ Метод дискусії орієнтований на організацію групового обговорення й вирішення спірних питань. Результатом дискусії може бути прийняття спільного рішення, новий погляд на проблему, краще розуміння теми обговорення. Для забезпечення ефективності дискусії викладач повинен ретельно продумати тематику дискусії, її передбачуваний перебіг, можливі варіанти й, головне, висновки, до яких студенти повинні прийти в результаті обговорення. У ході дискусії викладач має надавати слово бажаним виступити з кожної групи, вимагати дотримання регламенту, дбати про черговість виступів, регулювати емоційний фон лекційного або практичного заняття, стежити за дотриманням правил ведення дискусії. Під час дискусії студенти розподіляють обов'язки в групах, дотримуються правил спільного обговорення, виконують групове завдання, виробляють загальний підхід у вирішенні дискусійного питання, проблеми. Аналіз педагогічної та методичної літератури [1; 2] та власний педагогічний досвід дає можливість визначити найбільш ефективні форми дискусії:

- „круглий стіл” – послідовне обговорення поставлених питань групами студентів;

- „перехресна дискусія”, яка полягає в наступній послідовності дій з її організації та проведення: за темою, яка об'єднує дві протилежні точки зору (наприклад, „Вступ України до ЄС – за й проти”) студенти індивідуально пишуть по три-п'ять аргументів на підтримку кожної з них. Потім аргументи узагальнюються в групах, кожна з яких представляє список аргументів на користь однієї точки зору й такої ж кількості аргументів на користь іншої точки зору. Складається загальний список. Після цього студентський колектив ділиться на дві групи – прихильників кожної з позицій. Кожна група ранжує свої аргументи за ступенем вагомості. Дискусія між групами відбувається в перехресному режимі: перша група висловлює свій перший аргумент – друга група його спростовує, друга група висловлює свій перший аргумент – перша група його спростовує і так по черзі обговорення всіх аргументів. Потім відбувається загальне формулювання висновків;

- „форум” – обговорення дискусійної проблеми, у ході якого група вступає в обмін думками з усім колективом;

- „симпозіум” – обговорення спірного питання, у процесі якого студенти – представники груп – виступають з реферативними доповідями, доказово презентуючи свою точку зору, після чого відповідають на питання інших груп;

- „засідання експертної групи” – групи самостійно обговорюють поставлену проблему й обирають експерта, який буде представляти думку групи. Далі дискусія відбувається між експертами – представниками груп. Групи не втручаються в обговорення, але можуть, у разі необхідності, взяти „тайм-аут” і відкликати експерта для консультацій.

Власний досвід використання дискусії, як методу групової роботи, свідчить, що дискусія стимулює ініціативність студентів, забезпечує актуалізацію раніше отриманих знань та творче переосмислення можливостей їх застосування.

Вибір методу групової роботи залежить від цілей і змісту курсу, творчого підходу викладача до організації навчального процесу, особливостей студентської групи.

Організація групової роботи в процесі вивчення фахових дисциплін дозволяє більш ефективно формувати:

1. Універсальні компетенції:

- здатність самостійно складати план роботи;
- здатність здобувати нові знання, систематизувати й аналізувати нову інформацію;
- здатність розвивати свій інтелектуальний і загальнокультурний рівень;
- здатність дотримуватися етики поведінки в колективі.

2. Професійні компетенції:

- здатність комплексно сприймати навколишній світ;
- здатність застосовувати на практиці базові географічні знання;
- здатність отримувати, обробляти й представляти результати польових і лабораторних досліджень;
- здатність успішно вирішувати стандартні й проблемні завдання з географії.

Організація групової роботи в процесі вивчення курсу „Методика викладання географії” надає значну стимулюючу дію на розвиток студентів і сприяє формуванню в них таких професійних компетенцій майбутніх вчителів географії, як:

- здатність здійснювати професійний аналіз педагогічних умов організації освітнього процесу в системі шкільної освіти;

- здатність проектувати й реалізовувати навчально-пізнавальну діяльність учнів у процесі вивчення географії з урахуванням аналізу освітніх умов і передбачувати кінцевий результат формування компонентів географічної освіти;

- здатність розробляти методичне забезпечення навчально-виховної діяльності;

- здатність створювати ситуації успіху та умови для творчого самовираження учнів, їх інтелектуального й фізичного розвитку, соціальної адаптації.

Висновки. Система вищої географічної освіти формує кваліфікованого фахівця й готує його до майбутньої професійної діяльності. Складний набір якостей, якими повинен володіти сучасний фахівець-географ, може виробити система, в якій буде використано все позитивне, що є в традиційному навчанні і впроваджені нові педагогічні технології. Вирішення завдання вдосконалення вищої географічної освіти можливе за умови використання технології групового навчання в процесі професійної підготовки географів. Групова діяльність сприяє максимальному розвитку самостійності, творчих здібностей студентів, оволодінню молоддю різноманітними загальнонавчальними та спеціальними вміннями й навичками, виробленню необхідних якостей особистості для спілкування у згуртованій команді, формуванню умінь адаптуватися в пропонованих умовах з урахуванням особистісних якостей кожного учасника групи, планувати спільну діяльність, передбачати можливі ситуації непорозуміння, аналізувати причини їх виникнення та знаходити шляхи їх подолання.

Перспективним напрямком досліджень буде визначення методичних умов використання методу проектів у процесі професійної підготовки майбутнього вчителя географії.

Список джерел

1. Корнеева, Е.Н. Активные методы социально-психологического обучения: учеб. пособ. / Е.Н. Корнеева. – ГОУ ВПО „Ярославский государственный педагогический университет им. К.Д. Ушинского”, 2009. – [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://cito-web.yspu.org/link1/metod/met110/met110.html>.
2. Селевко, Г.К. Современные образовательные технологии: учеб. пособ. / Г.К. Селевко. – М.: Народное образование, 1998. – 256 с.